

Sygn. akt IV CSK 45/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa L. C.

przeciwko Skarbowi Państwa - Prokuraturze Rejonowej w B., Sądowi Rejonowemu w B., Komendantowi Miejskiemu Policji w B. i Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w B.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 10 listopada 2016 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 12 czerwca 2015 r., sygn. akt V ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt II i III i w tym zakresie
przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego
rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód L. C. wniósł o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Prokuratury Rejonowej w B., Sądu Rejonowego w B., Komendy Miejskiej Policji w B., Komendy Wojewódzkiej Policji w B. i Komisariatu Policji w S. kwoty w wysokości 156 518 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 25 stycznia 2008 r. tytułem odszkodowania za przedmioty, które zaginęły z mieszkania zajmowanego przez powoda w dniach 24-25 stycznia 2008 r. w czasie czynności postępowania przygotowawczego, po tym jak w dniu 24 stycznia 2008 r. w mieszkaniu wybuchł pożar, a powód został zatrzymany i następnie tymczasowo aresztowany. Powód wskazał też, że w czasie wymienionych czynności w miejscu jego pracy otwarto, powodując uszkodzenie, szafę pancerną. W toku postępowania przygotowawczego zajęto i zatrzymano między innym amunicję myśliwską i jej elementy (naboje, łuski, pociski, spłonki, przybitki do nabojów, śrut i proch), które posiadał legalnie. Przedmioty te przekazano – bez zezwolenia sądu – do zniszczenia jednostce wojskowej, a ich zniszczenie nastąpiło w dniu 25 stycznia 2008 r.

Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 23 stycznia 2012 r. oddalił powództwo. Wyrok ten na skutek apelacji powoda został uchylony wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 17 stycznia 2013 r. Według Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy, gdyż nie wskazał podstawy faktycznej swego rozstrzygnięcia. Sprawa została przekazana Sądowi Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy ponownie wyrokiem z dnia 21 stycznia 2014 r. oddalił powództwo.

Sąd ustalił, że w dniu 24 stycznia 2008 r. w mieszkaniu przy ul. H. w S., zajmowanym przez powoda, wybuchł pożar. Na miejscu pojawiły się Straż Pożarna i funkcjonariusze Policji. Mieszkańcy bloku zostali ewakuowani. Podczas akcji gaśniczej w mieszkaniu znaleziono broń i amunicję. W związku z tym nieruchomości otoczono taśmą policyjną, a funkcjonariusze Policji w mieszkaniu przeprowadzili czynności zabezpieczające. Część wyposażenia w czasie akcji gaśniczej została wyrzucona przez balkon. Mieszkańcy bloku wrócili do swoich mieszkań w dniu 25 stycznia 2008 r. w godzinach rannych. Powód najpierw trafił do szpitala, a następnie został tymczasowo aresztowany. Do mieszkania w dniu 25 stycznia 2008

r. o godzinie 23:00 wróciły – zajmujące je razem z powodem – H. S. i jej córka K. S. Stwierdziły, że w mieszkaniu brak pewnych przedmiotów.

Podczas czynności zabezpieczających funkcjonariusze Policji w dniu 24 stycznia dokonali oględzin oraz zabezpieczyli amunicję i półprodukty oraz broń, która znajdowała się w mieszkaniu. Zabezpieczone różne łuski w ilości około 4000 sztuk, amunicja w ilości około 5560 sztuk oraz proch przekazano Jednostce Wojskowej w C. do zniszczenia, co nastąpiło w dniu 25 stycznia 2008 r. na poligonie wojskowym w T. Policjanci dokonali też przeszukania szafy pancernej powoda na terenie jego zakładu pracy oraz jego samochodu. Zamek w szafie oraz zamki w samochodzie zostały otworzone przez osobę trzecią.

W dniu pożaru powód posiadał pozwolenie na broń palną myśliwską do celów łowieckich. Decyzją z dnia 19 listopada 2008 r. Komendant Wojewódzkiej Policji w B. cofnął to pozwolenie. Postępowanie sądowoadministracyjne zakończyło się oddaleniem skargi kasacyjnej powoda przez Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 12 lipca 2011 r.

Według Sądu Okręgowego powód nie wykazał przesłanek odpowiedzialności Skarbu Państwa określonych w art. 417 k.c. Sąd wprawdzie ustalił, że wiarygodne są zeznania powoda oraz świadków H. S. i K. S. co do tego, że powód posiadał przed pożarem wskazane przez siebie przedmioty, ale uznał, że nie wykazał, iż ich utrata spowodowana została przez pozwane *stationes fisci* Skarbu Państwa. Prokuratura Rejonowa w B. umorzyła postępowanie w sprawie o sygn. akt 4 Ds. (...) o czyn z art. 231 § 1 i art. 278 § 1 w zw. z art. 11 § 2 k.k., tj. niedopełnienie obowiązków służbowych i przekroczenie uprawnień przez funkcjonariuszy publicznych przez nieprawidłowe zabezpieczenie mieszkania oraz kradzież w okresie od 24 do 25 stycznia 2008 r. rzeczy ruchomych tożsamyh z tymi, które powód wskazał w pozwie. Przyczyną umorzenia był brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie przestępstwa. Powód nie wywiązał się z ciężaru dowodu (art. 6 k.c.) i nie udowodnił, że działania funkcjonariuszy Policji oraz organów wymiaru sprawiedliwości doprowadziły do powstania szkody w jego majątku. W czasie akcji gaśniczej dostęp do mieszkania miało dużo osób. Nie można wykluczyć, że doszło do kradzieży, czego powód jednak nie wykazał.

Powód nie wykazał, że zaginione przedmioty nie zostały utracone w inny sposób lub że któraś ze wskazanych przezeń *stationes fisci* miała się przyczynić do ich utraty.

Sąd uznał, że powód nie wykazał, iż przed pożarem posiadał podane przez siebie ilości sztuk łusek, naboji, pocisków i innych elementów broni. Są to ilości przekraczające znacznie ilości podane w protokole z oczyszczania terenu z przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych oraz w wykazie dowodów rzeczowych z postępowania karnego. Nie udało się też powodowi wykazać, że za zniszczenie szafy pancernej (metalowej) odpowiada pozwany.

W ocenie Sądu nie ma podstaw do przyjęcia, że jakiegokolwiek działanie pozwanego (jego *stationes fisci*) miałyby być bezprawne. Nie było takim działaniem zniszczenie naboji, amunicji, spłoniek i pocisków. Zabezpieczenie tych przedmiotów i przekazanie ich właściwej jednostce wojskowej w celu zniszczenia miało oparcie w ówczynie obowiązującym rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad i miejsca przechowywania w postępowaniu karnym przedmiotów i substancji stwarzających niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia oraz warunków i sposobu ich zniszczenia (Dz. U. Nr 108, poz. 1025, dalej: „rozporządzenie z 2003 r.”).

Powód wniósł apelację od wyroku z dnia 21 stycznia 2014 r. Zarzucił w niej naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., art. 6 k.c., art. 417 k.c., art. 227 i art. 217 § 2 oraz art. 102 k.p.c.

Sąd Apelacyjny odrzucił zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Powód utrzymywał bowiem, że Sąd pierwszej instancji wywiódł niewłaściwe wnioski prawne z ustalonego stanu faktycznego. Tymczasem kwestie związane z wnioskami prawnymi wyprowadzanymi na podstawie ustalonego stanu faktycznego odnoszą się do procesu subsumpcji, a nie oceny dowodów, którą reguluje art. 233 § 1 k.p.c. Sąd uznał również, że nie doszło do naruszenia art. 227 w zw. z art. 217 § 2 k.p.c., gdyż Sąd pierwszej instancji zasadnie odmówił dopuszczenia dowodu z opinii biegłego na okoliczność wyceny przedmiotów, które utracił powód, skoro określenie wysokości szkody poniesionej przez powoda było w

sprawie irrelewantne w sytuacji, w której nie wykazał on przesłanek odpowiedzialności pozwanego za tę szkodę.

Odrzucając zarzut naruszenia art. 417 k.c. Sąd Apelacyjny podtrzymał pogląd Sądu Okręgowego, że powód nie wykazał przesłanek odpowiedzialności Skarbu Państwa, ponieważ nie udowodnił, że to działania funkcjonariuszy Policji i organów wymiaru sprawiedliwości doprowadziły do szkody w jego majątku. Policja w miejscu prowadzenia akcji ratowniczej zabezpieczyła – na potrzeby postępowania karnego – materiał dowodowy, ponieważ w mieszkaniu powoda wykryto amunicję, materiały wybuchowe i broń. Nie ustalono, aby utrata przez powoda wskazanych przezeń w pozwie przedmiotów wynikała z niedopełnienia obowiązku zabezpieczenia terenu przez funkcjonariuszy Policji. Zabezpieczenie takie było zapewnione. Możliwe, że przedmioty te uległy zniszczeniu w wyniku akcji ratowniczej i było to uzasadnione dynamiką wydarzeń i konieczne dla sprawnego jej przebiegu. Z tego punktu widzenia znaczenie ma powołany przez Sąd pierwszej instancji fakt, że Prokuratura Rejonowa w B. umorzyła postępowanie w sprawie o sygn. akt 4 Ds. (...).

Według Sądu Apelacyjnego pozwany nie ponosi odpowiedzialności za to, że w toku postępowania karnego zniszczono materiały wybuchowe i amunicję należące do powoda. Za ich natychmiastowym unieszkodliwieniem przemawiała niewątpliwie potrzeba zapewnienia warunków bezpieczeństwa i odpowiedniego zabezpieczenia terenu. Według opinii z badań chemicznych, broni i balistyki i metaloznawczych z dnia 6 listopada 2014 r., znajdujące się w aktach sprawy karnej o sygn. IV K (...), prowadzonej przed Sądem Rejonowym w B. przeciwko powodowi, przechowywanie materiałów wybuchowych jest dozwolone tylko w specjalnie przeznaczonych do tego celu i dopuszczonych do użytku pomieszczeniach magazynowych. Wskazano też, że detonacja około 5,1 kg materiałów wybuchowych znajdujących się w mieszkaniu stanowiła zagrożenie dla życia i zdrowia osób, które się w nim znajdowały. Z innej opinii sporządzonej w postępowaniu karnym (Sąd Apelacyjny bliżej jej nie określił) wynika, że w mieszkaniu powoda doszło do wybuchu materiału, co spowodowało uszkodzenie ściany balkonowej (wypchnięcie ściany na głębokości 8 cm).

W art. 25a ustawy z dnia 22 czerwca 2001 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym (ówcześnie jedn. tekst: Dz. U. z 2001 r., Nr 67, poz. 669 ze zm.) zawarto ogólne regulacje o zawiadamianiu odpowiednich instytucji o znalezieniu wszelkiego rodzaju materiałów wybuchowych i niebezpiecznych oraz oczyszczaniu terenów z takich materiałów. W niniejszej sprawie względy bezpieczeństwa przemawiały niewątpliwie za natychmiastowym oczyszczeniem terenu z części materiałów niebezpiecznych.

Sąd powołał się na art. 232a § 4 k.p.k. dotyczący zniszczenia przedmiotów i substancji stwarzających bezpośrednie niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia, w tym broni, amunicji, materiałów wybuchowych lub łatwopalnych, które – zdaniem Sądu Apelacyjnego – mogło wtedy nastąpić przed wydaniem przez sąd prowadzący postępowanie karne postanowienia o ich zniszczeniu. Sąd uznał, że, jeśliby przyjąć, iż naruszono procedury, to względy racjonalności i występujący stan wyższej konieczności uzasadniały zniszczenie tych przedmiotów.

Zdaniem Sądu trzeba uwzględnić okoliczność, że przeciwko powodowi toczy się sprawa karna w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu, oraz, że odebrano mu pozwolenie na posiadanie broni myśliwskiej, stwierdzając, że nie daje on gwarancji bezpiecznego używania palnej broni myśliwskiej. Nie pozostaje to bez wpływu na ocenę szkody jako przesłankę odpowiedzialności na podstawie art. 417 k.c. Nie można bowiem mówić o udowodnieniu szkody polegającej na utracie materiałów wybuchowych, amunicji i broni w sytuacji, w której nie można wykluczyć, że przedmioty te mogłyby podlegać przepadkowi (art. 44 § 6 k.k.).

Sąd uznał wreszcie, że pozwany nie ponosi odpowiedzialności za zniszczenie szafy pancernej powoda w miejscu jego pracy, skoro do jej przeszukania doszło w postępowaniu karnym po jej otwarciu przez osobę trzecią. Podważa to zapatrywanie powoda o szkodzie zaistniałej wskutek wyłamania drzwi do tej szafy.

Wyrokiem z dnia 12 czerwca 2015 r. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok z dnia 21 stycznia 2014 r. jedynie w części zawierającej rozstrzygnięcie co do kosztów procesu w pierwszej instancji (pkt I) i oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt II), rozstrzygając o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt III).

Powód zaskarżył wyrok z dnia 12 czerwca 2015 r. w części oddalającej jego apelację i orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt II i III). W skardze kasacyjnej w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucił naruszenie art. 417 k.c., art. 417 k.c. w zw. z art. 232a § 1 i 4 k.p.k. i § 3 rozporządzenia z 2003 r., art. 417 i art. 424 k.c., art. 22 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (jedn. tekst: Dz. U. z 2012 r., poz. 576 ze zm.), a w ramach drugiej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) – naruszenie art. 177 § 1 pkt 4 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹, art. 379 pkt 5 w zw. z art. 210 § 3, art. 235, art. 236 w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 oraz art. 328 § 1 w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c. Na tych podstawach wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W ocenie skarżącego naruszenie art. 379 pkt 5 w zw. z art. 210 § 3, art. 235, art. 236 w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 oraz art. 328 § 1 w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c. polega na tym, że Sąd Apelacyjny przeprowadził postępowanie dowodowe z wykorzystaniem akt sprawy karnej o sygn. IV K (...) poza rozprawą oraz bez wydania jakiegokolwiek postanowienia dowodowego, o czym powód dowiedział się z uzasadnienia zaskarżonego wyroku. Nie miał więc możliwości aktywnego udziału w tym postępowaniu dowodowym, zgłaszania wniosków dowodowych odnoszących się do poszczególnych kart akt sprawy karnej i roztrząsania jego wyników, w tym przede wszystkim w odniesieniu do powołanej przez Sąd Apelacyjny opinii z dnia 6 listopada 2014 r. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Apelacyjny nie omówił ponadto zakresu i wyników postępowania dowodowego przeprowadzonego na podstawie akt sprawy karnej o sygn. IV K (...), a jedynie wybiórczo przywołał opinię z dnia 6 listopada 2014 r., dokonując na jej podstawie błędnych ustaleń faktycznych co do rzekomego wybuchu w mieszkaniu powoda w dniu 24 stycznia 2008 r. Zarzucając z kolei

naruszenie art. 177 § 1 pkt 4 w zw. z art. 391 § 1 i art. art. 398²¹ k.p.c. skarżący wskazał, że Sąd Apelacyjny nie mógł samodzielnie oceniać, czy przedmioty utracone przez powoda mogłyby być objęte orzeczeniem ich przepadku na podstawie art. 44 § 6 k.k., gdyż to sąd karny jest wyłącznie władny do orzeczenia takiego przepadku.

Judykatura przyjmuje, że opinia biegłego sporządzona w innej sprawie, w tym w sprawie karnej, może być wykorzystana jako dowód w rozumieniu art. 278 § 1 k.p.c. tylko wtedy, gdy żadna ze stron nie zgłasza co do niej zastrzeżeń i nie żąda powtórzenia tego dowodu w toczącym się postępowaniu w sprawie cywilnej. Sąd cywilny powinien zażądać ustnego wyjaśnienia opinii złożonej na piśmie w innej sprawie niż tocząca się przed sądem orzekającym; wymaga tego bowiem zasada bezpośredniości (art. 235 k.p.c.). Odstąpienie od tego wymagania jest możliwe tylko w razie wyraźnego wniosku stron (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2015 r., III CSK 149/14, OSNC 2016, nr 2, poz. 23).

W niniejszej sprawie, jak wskazuje uzasadnienie zaskarżonego wyroku, Sąd Apelacyjny wykorzystał opinię z dnia 6 listopada 2014 r., sporządzoną na potrzeby sprawy karnej o sygn. IV K (...), bez dochowania powyższych wymagań, co stanowiło naruszenie art. 235 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Co więcej, Sąd nie wydał w tym zakresie postanowienia dowodowego, czym naruszył także art. 236 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny przeprowadził ponadto, jak wynika z okoliczności sprawy, postępowanie dowodowe (w pewnym, trudnym do określenia zakresie) poza rozprawą, zapoznając się z aktami sprawy o sygn. IV K (...). Żadna ze stron, a więc także powód, nie miały jakiegokolwiek możliwości zapoznania się z wynikami tego postępowania dowodowego przed wydaniem zaskarżonego wyroku, a zatem nie miały także możliwości roztrząsania jego wyników, co stanowiło naruszenie art. 210 § 3 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Wskazane uchybienia mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy, skoro – jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku – Sąd drugiej instancji dokonał na podstawie akt sprawy karnej o sygn. IV K (...) ustaleń mających znaczenie dla przyjętej przez siebie oceny zasadności żądania powoda.

Rację ma również skarżący, gdy zarzuca Sądowi Apelacyjnemu naruszenie art. 177 § 1 pkt 4 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Orzeczenie przypadku na podstawie art. 44 § 6 k.k. należy do sądu karnego. W sytuacji, w której w ocenie sądu cywilnego to, czy taki przypadek w postępowaniu karnym zostanie orzeczony, ma znaczenie dla oceny roszczenia dochodzonego w sprawie cywilnej, właściwe jest zastosowanie art. 177 § 1 pkt 4 k.p.c., a nie przyjmowanie apriorycznego założenia o możliwości orzeczenia przypadku i ocenianie tylko na podstawie takiego założenia zasadności roszczenia.

Wobec przyjętej oceny naruszeń przepisów postępowania skutkującej tym, że zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu, zbędne było rozważanie zarzutów powołanych w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej. Wskazać jedynie należy, że powołany przez Sąd drugiej instancji przepis art. 232a § 4 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym w dniu 25 stycznia 2008 r. nie regulował zagadnienia dopuszczalności zniszczenia – bez uprzedniego wydania postanowienia sądu karnego – przedmiotów i materiałów stwarzających bezpośrednie niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

aj

R. G.